

Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu
ks. prof. zw. dr hab. Wiesław Wenz
Kierownik Katedry Prawa Kanonicznego i Prawa Wyznaniowego

50-329 Wrocław; pl. Katedralny 12/6
51-502 Wrocław, ul. Miłoszycka 20 A
email: wwenz@archidiecezja.wroc.pl
swojczyce@archidiecezja.wroc.pl
kom.: +48/694448176

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Wprowadzenie

Recenzja rozprawy doktorskiej ks. mgra lic. MARCINA BAŁDYGI, pt. *Walor dokumentów świeckich w prawie kanonicznym i dokumentów kościelnych w polskim porządku prawnym*, Lublin 2019, ss. 348, została przygotowana w związku z uchwałą Rady Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie z dnia 9 kwietnia 2019 roku, o czym zostałem poinformowany w stosownym piśmie Pana Dziekana Prof. dra hab. Andrzeja Herbata z dnia 10 kwietnia 2019 roku.

Prezentacja rozprawy i ocena wstępna

Rozprawa ks. mgra lic. MARCINA BAŁDYGI pt. *Walor dokumentów świeckich w prawie kanonicznym i dokumentów kościelnych w polskim porządku prawnym* została napisana na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie, w Instytucie Prawa Kanonicznego, pod kierunkiem ks. prof. Leszka ADAMOWICZA. Rozprawa doktorska składa się z karty tytułowej, spisu treści [s. 2-6], wykazu skrótów [s. 7-8], bibliografii [s. 9-58], wstępu [s. 59-62], czterech rozdziałów: [I – s. 63-104]; [II – s. 105-182]; [III – s. 183-266]; [IV – s. 267-333], zakończenia [s. 334-344] oraz streszczeń: w języku polskim i angielskim.

Przed prezentacją merytorycznej oceny rozprawy doktorskiej ks. mgra lic. MARCINA BAŁDYGI stwierdzam, iż podjęte przez Doktoranta zagadnienie nigdy w takiej formie – rozbudowanej i wyczerpującej od strony naukowego poznania i sumiennego opracowania – nie zostało zaprezentowane w środowisku naukowym kanonistów polskich, choć w bardzo wielu dotychczasowych tekstach pojawiały się częściowe zagadnienia, interesujące i ważne dla stworzenia tak bogatej i zarazem subtelnej mozaiki, w której można było skupić autentyczną troskę Ustawodawcy kościelnego w zakresie godziwego czerpania z zasobów „świeckich” dokumentów i zarazem dokumentów kanonicznych w określeniu autentycznej pozycji kanonicznej wiernego, jak i jego pozycję w cywilnym porządku prawnym. Teza doktorska tak sprecyzowana nigdy jeszcze nie otrzymała tak monograficznego kształtu, co w osiągnięciach pracy naukowej musi zyskać uznanie i zauważenie, wymagała bowiem usystematyzowanego trudu badawczego. Jest to niewątpliwie zasługa Promotora rozprawy, kierującego stanem gorliwości Doktoranta,

Jego zapalem oraz niewatpliwie ukazana pracowitością i sumiennoscia badawczą. Opracowana teza doktorska odnosi się do tych zagadnień kanonicznych i prawno-cywilnych, które nie zawsze cieszą się należną im estymą, bowiem wiele podmiotów lekceważy zarówno wartość samych dokumentów, jak i troskę o ich zabezpieczenie, czy też poprawne sporządzenie. Rozprawa ze względu na życiową pozycję podmiotów jest wielowatkowa, tak bardzo, jak wzajemne relacje w wymiarze przynależności podmiotów do wspólnoty kościelnej i zarazem wspólnoty państwowej. Należy przyznać, że w takiej konstelacji układ podjętych zagadnień w każdym wymiarze dopełnia całości zagadnienia wskazanego w temacie podstawowym. Choć teza szczegółowa opracowania doktorskiego odnosi się do *waloru dokumentów świeckich w prawie kanonicznym i dokumentów kościelnych w polskim porządku prawnym* to jednak w układzie tak prezentowanego studium nie sposób nie zauważyć bogactwa proponowanych zagadnień szczegółowych, które wydają się konieczne, aby zaprezentować w pełni całość interesującego problemu. Doktorant z dużą troską o integralność tekstu i merytoryczną egzemplifikację obranej tezy zaprezentował w swoim studium to, co każdy odpowiedzialny podmiot winien wiedzieć i stosować w realizacji swego kanoniczno-prawno-administracyjnego działania, a tym bardziej urzędowego posługiwania zarówno we wspólnocie kościelnej, jak i w urzędach państwowych. Nie ukrywam przekonania, że powierzona do oceny rozprawa, a zwłaszcza lektura jej treści, znacząco umocniła mnie w przekonaniu, że zasada wierności normom kanonicznym i odpowiedzialnego czerpania z zasobów legislacyjnych cywilnych jest autentyczną realizacją należytej troski o pozycję kanoniczną wiernego i ściśle określenie jego pozycji cywilno-prawnej. Doktorant oparł swoje badania na rzeczowej analizie koniecznych i zarazem bardzo bogatych źródeł prawa, na szczególnie bogatej literaturze przedmiotu, co wiarygodnie potwierdzają przypisy i wykaz bibliograficzny niniejszej rozprawy – to 50 stron rozprawy.

Rozprawa doktorska ks. mgra lic. MARCINA BAŁDYGI wpisuje się niewatpliwie w znaczące i ważne działania, istotne dla rozwoju literatury i opracowań kanonistycznych, w których Autor z sumiennoscia i bieglością metodologiczną podjął się wielowatkowego uporządkowania zagadnień szczegółowych, zwłaszcza w zakresie właściwego postrzegania dokumentów w prawie kanonicznym i prawie polskim. Realizując tezę doktorską Autor zrealizował klasyczny model naukowego poznania i prezentacji zagadnienia, stąd najpierw wyjaśnił zagadnienie *dokumentu w prawie kanonicznym*: pojęcie i podział dokumentów, ich podstawowe funkcje oraz sposób nabycia i pozyskania dokumentów. Następnie wskazał na walor dowodowy dokumentu w wersji elektronicznej, na polemiki dotyczące charakteru prawnego dokumentów wydawanych w kościelnych instytucjach, czy też istotne dla prezentowanego zagadnienia ustrojowe zasady w relacjach Państwo – Kościół. Całość tych rozważań naukowych została podsumowana w zaprezentowanych wnioskach – [rozdział I]. W rozdziale II Doktorant ukazał pozycję i walor *dokumentu w prawie polskim*, zachowując istniejący podział prawno-kompetencyjny w zakresie prawa administracyjnego, prawa cywilnego i prawa karnego. Również tę część rozważań Doktorant podsumował merytorycznymi wnioskami. Z kolei rozdział III Doktorant poświęcił zagadnieniu *użyteczności wybranych dokumentów w związku z wykonywaniem funkcji publicznych Kościoła katolickiego w Polsce*. Dlatego szczegółowe rozważania zogniskowały się wokół tak zagadnień, jak: *sposoby i tryby nabywania osobowości prawnej przez kościelne osoby prawne, jednostki organizacyjne Kościoła katolickiego jako organizacje pożytku publicznego, forma wyznaniowa zawarcia małżeństwa i jej*

komponenty, ważna kwestia uznania podmiotu za zmarłego i stwierdzenie zgonu, zagadnienie separacji, działania w zakresie katechizacji i szkolnictwa, ochrony zabytków, prawa pogrzebowego i zagadnienie rewindykacji po 1989 roku. Szczegółowe zagadnienia zostały zaprezentowane z naukową dokładnością i z sumienną prezentacją obowiązującego porządku kanonicznego i cywilnego. Dopełnieniem istotnym dla stanu rozważań w tym zakresie stały się również wnioski Doktoranta, z których wynika, że nabył On właściwego rozeznania w podjętym temacie i może jawić się jako młody specjalista mogący rozwiązywać nawet trudniejsze kwestie w tym zakresie stosowania reguł prawnych. Dalszą część rozważań stanowi rozdział IV rozprawy, poświęcony wybranym dokumentom, które są wykorzystywane w przestrzeni spraw własnych i działalności Kościoła katolickiego w Polsce w sferze publicznej. Stwierdzenia Doktoranta i prezentowane tezy szczegółowe odnoszą się do istotnych wymiarów działalności kościelnych osób prawnych, stąd zagadnienia: obsadzanie stanowisk kościelnych, walor kanonicznej i prawnej działalności w wybranych duszpasterstwach specjalistycznych, sprawa przysposobienia dziecka, dowodzenia pochodzenia polskiego dla repatriantów, alienacja majątku kościelnego, pomoc sądowa trybunałów kościelnych dla sądów powszechnych, ochrona danych osobowych w Kościele katolickim i zapisy w księgach metrykalnych. Warto wskazać, że Doktorant umiejętnie odniósł się do współistnienia i zakresu godziwego współdziałania istniejących systemów prawnych: kanonicznego i cywilnego, wskazując w wielu miejscach na wzajemną służebność. Również ten rozdział spinają autorskie wnioski.

Praca doktorska ks. mgra lic. MARCINA BAŁDYGI wpisuje się jako nowatorskie i monograficzne opracowanie interesujących zagadnień kanoniczno-cywilnych, w wielu miejscach rozprawa stanowi *novum* propozycji w zakresie kanoniczno-cywilnej interpretacji zagadnień szczegółowych, zwłaszcza ze względu na bogactwo odniesień do orzeczeń sądowo-administracyjnych. Od strony technicznej rozprawa doktorska została napisana w języku polskim, liczy 348 stron tekstu i sumiennie wykonanych metodologicznych komponentów. Kompozycja kolejnych rozdziałów jest harmonijna, rozdziały stanowią pod względem tematycznym zintegrowaną całość. Po wnikliwej lekturze jestem przekonany, że przedstawiona do recenzji rozprawa jest pracą samodzielną, a sam Autor podejmując się naukowego trudu potrafił wystarczająco przekonać o dobrym, trafnym i precyzyjnym określeniu zakresu badań naukowych, właściwym potraktowaniu źródeł i ważnych dla tej specjalistycznej tematyki naukowych opracowań. Choć tematyka dotyczy ściśle prawa kanonicznego i norm prawa polskiego to jednak Doktorant nie stronił od wykorzystania również literatury zagranicznej, co tym bardziej podnosi wartość i walor prezentowanego opracowania, istotnego dla rozwoju polskiej kanonistyki i jej twórczego współistnienia z zasobami prawa cywilnego. Sposób cytowania, odniesienia do źródeł i wykorzystanej literatury przedmiotu uważam za ujednolicony, nie zauważyłem merytorycznych mankamentów, zarówno w zakresie metodologicznej dokumentacji rozprawy i w kompletnych zapisach bibliograficznych. Natomiast zauważyłem w dysertacji autorską konsekwencję w działaniach Doktoranta i zastosowaną precyzję w przygotowaniu strony metodologicznej rozprawy. Doktorant wykazał się starannością w realizacji koniecznych elementów konstytutywno-formalnych, charakterystycznych oraz wymaganych dla wiarygodności wstępu i zakończenia rozprawy. Doktorant zaprezentował dokładność i nieprzeciętną pilność w zgromadzeniu źródeł, istotnych dla jakości rozprawy, jak i przedmiotowej literatury oraz naukowej dokumentacji wykonanej w przypisach. Autor bardzo dobrze zadbał o wierne stosowanie

zasad poprawności metodologicznej. W samej treści można dostrzec jedynie kilka nieprawidłowości stylistycznych, czy literówek, co niewątpliwie zawsze udaje się ostatecznie skorygować i co nie ma najmniejszego wpływu na obniżenie waloru merytorycznej wartości tak szczegółowych badań. Również w pozostałych kwestiach staranność Autora rozprawy jest widoczna, co wskazuje na istotny wkład osobistej pracy jak i staranność we wszystkich częściach materiału badawczego. Treść rozprawy, jakość stwierdzeń i wniosków dowodzi o wypracowywanej autorskiej subtelności kanoniczno-prawnej w prezentowaniu interesujących stwierdzeń w zakresie komentowanych norm kanonicznych i zintegrowania obu porządków: kanonicznego i cywilnego. Niewątpliwie patronat ks. prof. Leszka Adamowicza przyczynił się do osiągnięcia takiej jakości w prezentowanym opracowaniu naukowym.

Materiał badawczy został przez Autora rozprawy poprawnie rozłożony i uporządkowany, postawiony problem jest inspirujący i godny monograficznego opracowania. Moim zdaniem Doktorant wpisuje się znakomicie i twórczo w dotychczasowe osiągnięcia naukowo-badawcze grona kanonistów i cywilistów, którzy pragną dbać o służebność obu porządków prawnych dla podmiotów równocześnie tworzących porządek kanoniczny wspólnoty Kościoła i porządek określony normami prawa cywilnego. Bibliografia zaprezentowana w opracowaniu jest dużo bardziej niż wystarczająca, wyczerpuje kompletną bazę, istotną dla merytorycznej prezentacji obranego przez Doktoranta zagadnienia. Układ bibliografii i jej podział częściowy jest poprawny i właściwy a więc spełnia wymogi stawiane w tym zakresie rozprawom doktorskim. Nieliczne i zauważone defekty są jedynie wynikiem ludzkiego błędu.

Wnioski dla oceny merytoryczno-formalnej pracy doktorskiej

- Ks. mgr lic. MARCIN BAŁDYGA w prezentowanej rozprawie, którą postrzegam jako ważne i twórcze studium młodego naukowca, istotne dla kanonistyki i nauk prawnych, podjął się zrealizowania ważnej choć niepopularnej tezy badawczej w zakresie ukazania *waloru dokumentów świeckich w prawie kanonicznym i dokumentów kościelnych w polskim porządku prawnym*. Ustawodawca kościelny w ponad 30 kanonach KPK odniósł się do porządku cywilnego, który ma być pomocny w kształtowaniu pozycji kanonicznej wiernych. W tym zakresie opracowanie doktorskie ks. Marcina systematyzuje wiele spraw istotnych dla przestrzeni współistnienia i współdziałania podmiotów prawnych. W aktualnych polskich wydawnictwach kanonicznych i prawnych nie ma jeszcze tak kompletnego i aktualnego opracowania, bowiem Doktorant odniósł się do wszystkich ważnych dla dyscypliny kanonicznej i cywilnej dokumentów. Doktorant zadbał o to, aby szczegółowe i merytoryczne rozstrzygnięcia zaprezentować ze ściśle naukową odpowiedzialnością i precyzją. Doktorant obficie czerpał ze źródeł i literatury przedmiotu, ale nawet w najmniejszym wymiarze nie pokusił się na przywłaszczenie cudzej myśli czy też prezentowanej autorskiej tezy. Sumiennie odnosił się do dorobku innych autorów i korzystał z osiągnięć autorytetów w tej dziedzinie badań kanonistycznych i nauk prawnych, a te działania z zasady potwierdzał w sposób właściwy dla praktyki metodologicznej i poziomu odpowiedzialnych badań naukowych. Mając bowiem na uwadze rozwój danej dyscypliny i szczegółowych badań tematycznych, nie można współcześnie

zrezygnować z takiego działania w zakresie interdyscyplinarnego korzystania z dorobku innych autorów, których Doktorant promuje na kanwie kanoniczno-cywilnych relacji, właściwych dla obranej tezy. Dokładność bibliograficznego zapisu ujawnia staranność Autora w tym zakresie.

- Na zawartość merytoryczną przedstawionej do oceny rozprawy złożyły się wstęp, cztery rozdziały i zakończenie. Jak wskazano wyżej wstęp do pracy doktorskiej w metodologicznym wymiarze wyczerpuje znane i przyjęte w metodologii tego typu rozpraw elementy formalno-konstytutywne. Autor wykazał należną staranność i świadomość badawczą, jasno określił cel i problem rozprawy, krytycznie odniósł się do źródeł i literatury przedmiotu, która stanowiła szeroką i wyczerpującą bazę dla przygotowywania rozprawy. Autor wskazał na wątek wiodący w rozprawie i osiągnięcie wątku docelowego, jako ukoronowanie swoich badań, co świadczy o konsekwentnym omówieniu problemu określonego w tezie rozprawy doktorskiej. W merytorycznej treści rozprawy bardzo poprawnie i ściśle korzystał ze źródeł kanonicznych i cywilnych, co wiarygodnie udokumentował w rozprawie. Autor w sposób zwięzły zaprezentował treść rozprawy, wskazał na zastosowane metody, określił *novum* opracowania, postawił istotne dla naukowej rozprawy doktorskiej pytanie, które zwiastowało sam problem badawczy i opracowywane zagadnienie.
- Merytoryczna treść czterech rozdziałów, układ metodologiczny rozprawy, istotne dla następujących po sobie szczegółowe części zagadnienia wykazują, że rozprawa całościowo stanowi zintegrowane i spójne opracowanie postawionego tematu zgodnie z przyjętym kluczem badawczym. Doktorant podjął się ukazania istotnych problemów i tematów dla zrealizowania tezy, której przedmiotem było wskazanie na *walor dokumentów świeckich w prawie kanonicznym i dokumentów kościelnych w polskim porządku prawnym*. Realizacja tak postawionego zagadnienia wymagała od Doktoranta sumiennej analizy porządku kanonicznego i świeckiego, ukazania odrębności obydwu systemów prawnych, jak również wskazanie na elementy wspólne, zwłaszcza w wymiarze służebności prawno-kanonicznej wobec podmiotów, którzy muszą się właściwie odnaleźć w tych systemach.
- Wartościowe i potrzebne są rozważania Doktoranta w zakresie szczegółowej egzemplifikacji istotnych treści z zakresu: *dokumentu w prawie kanonicznym i prawie polskim* oraz *ukazanie ich specyfiki ze względu na system prawa, jego rodzaj i istotną wartość dla poszczególnych podmiotów czy też działań ochronnych dla praw nabytych poszczególnych podmiotów*. Szczegółowe prezentacje wskazują na sumienne i dobre przygotowanie Doktoranta do podjęcia się tych przedmiotowych badań. Autor w sposób merytoryczny odniósł się do wartości wydanych dokumentów, jak również wskazał na ich użyteczność, co ściśle wiąże się zarówno w wykonywaniem funkcji publicznych np. Kościoła i Państwa, jak również z zajmowaniem określonej pozycji kanonicznej i cywilnej przez osoby fizyczne jako podmioty szczegółowych działań kanoniczno-prawnych. Tok rozumowania i argumentacja stosowana w narracji tekstu przez Doktoranta posiada wartość naukową, jest zwiastunem autorskiej odwagi, tak koniecznej przy prezentacji interesujących tez badawczych. Autorowi towarzyszy świadomość, że współczesna złożona rzeczywistość kanoniczno-prawna umożliwia prezentację całego spektrum zagrożeń, występujących w toku realizowania tak kanonicznej,

jak i cywilnej troski o pozycję podmiotów prawa. Zarówno po jednej i drugiej stronie winna znaleźć się zasada wzajemnego szacunku i odpowiedzialności za dobrą jakość wzajemnych relacji prawnych.

- Na praktyczne zauważenie zasługuje rozdział III i IV rozprawy, bowiem może stać się fachowym przewodnikiem w zakresie użyteczności i służebności w związku z realizacją funkcji publicznych Kościoła katolickiego w Polsce. Porządek kanoniczny i normy porządku cywilnego jasno określają zakres i godziwy charakter obecności kościelnych osób prawnych w przestrzeni publicznej i zabezpieczenia spraw własnych Kościoła w działalności podejmowanej w sferze publicznej państwa. Doktorant dokonał w tych zakresach wyważonej prezentacji niemal wszystkich możliwych okoliczności, w których winno dokonywać się odpowiedzialne kształtowanie wzajemnych relacji na osi współistnienia prawnego waloru kanonicznego i cywilnego w osobowym życiu podmiotów prawa, tak w wymiarze osobistym jak i wspólnotowym, zarówno na płaszczyźnie kanonicznej, jak i cywilno-prawnej.
- W ocenie merytoryczno-formalnej pragnę także zwrócić uwagę na bibliografię prezentowanej rozprawy doktorskiej. Ta część rozprawy jest bardzo wartościowa. Bogactwo przytoczonych źródeł prawa kanonicznego i prawa świeckiego, jak i bardzo bogatej literatury przedmiotu wskazuje na fakt, iż realizowane zagadnienie *waloru dokumentów świeckich w prawie kanonicznym i dokumentów kościelnych w polskim porządku prawnym* stanowiło dla Doktoranta swoistą misję do wypełnienia, potrzebną dla odpowiedzialnej formacji naukowej adeptów poznających systemy prawa i możliwość ich wzajemnego współistnienia i współdziałania dla dobra podmiotów: osób fizycznych i prawnych. Doktorant w benedyktyńskim trudzie przeanalizował źródła kodeksowe, papieskie dokumenty, dokumenty soborowe, dokumenty kongregacji, źródła prawa cywilnego, orzeczenia sądowe i inne. Dokładność poznawcza i interpretacyjna myśli kościelnego i świeckiego ustawodawcy istotnie wpłynęła w rozprawie na jakość prezentowanej merytorycznej treści i sposób realizacji zagadnienia badawczego. Tekst jest wolny od zbędnych odskoczni, a to sprawia, że mankamentów tekstowych jest tak mało. W niektórych partiach materiału Doktorant prezentuje nawet surową oszczędność interpretacyjną. Odbieram taki zabieg jako korzystny dla prezentowanych wielu zagadnień szczegółowych. W tym kontekście wyjątkowego znaczenia i wartości nabiera prezentowane w rozprawie zakończenie, które przekonuje mnie, iż KS. MARCIN BAŁDYGA nabył wystarczającego rozeznania oceniającego w zakresie prezentowanego zagadnienia i posiada zdolność sformułowania ważnych wniosków natury kanonicznej i prawnocywilnej w kontekście postrzegania dokumentów świeckich w prawie kanonicznym i dokumentów kościelnych w polskim porządku prawnym. Analizowana rzeczywistość wymaga nadal merytorycznego dopracowania i ustawowych rozwiązań w polskim porządku prawnym.
- Końcowe wnioski Doktoranta mogą być traktowane jako formalne wnioski prawne, zachowując oczywiście niezależność i autonomię Państwa i Kościoła w obszarach im właściwych, a więc z uszanowaniem kompetencji własnych i tylko im należnych.

Sentencja końcowa

Prezentowana rozprawa doktorska Ks. mgra lic. MARCINA BAŁDYGI stanowi potrzebne opracowanie krytyczne z zakresu prawa kanonicznego prawa polskiego. Rozprawa jest godnym zauważenia naukowym osiągnięciem badawczym, z którego będą mogli korzystać zarówno kanoniści, jak i cywiliści, oraz odpowiedzialni za budowanie harmonijnych relacji w przestrzeni obu porządków prawnych. Uwagi wniesiono z życzliwością i troską o merytoryczną jakość opracowania specjalistycznego. Uważam, że praca spełnia wszystkie wymagania stawiane rozprawom doktorskim w Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z *Ustawą o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* z dnia 14 marca 2003 roku, w związku z art. 179 ust. 2 i ust. 3 Ustawy z dnia 3 lipca 2018 roku.

Jestem przekonany, że Doktorant może być dopuszczony do następnych etapów przewodu doktorskiego, dlatego taki wniosek stawiam do Prześwietnej Rady Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie.

Wrocław, dnia 16 maja 2019 roku

Papieski Wydział Teologiczny
ul. Katedralna 9, 50-328 Wrocław
ks. prof. zw. dr hab. Wiesław Wenz
ks. prof. zw. dr hab. Wiesław Wenz
Kierownik Katedry Prawa Kanonicznego
i Prawa Wyznaniowego